№ 95 ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍԻ 5 1902 ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՅԻՍԻ 5 № 95

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիրակնօրեայ զրոյց. Մասնագրութիւն. Նամակ Բաթումից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. Մանրանկար.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Կարա-Մուրզան Էջմիածնում.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

Թիֆլիսում մի խումբ յարգողներ մտադիր են ներկայ մայիսի 19-ին, ընտանեկան կերպով, տօնել Ղազարոս Աղայեանի գրական գործունէութեան քառասնամեակը։

Մեզանում վերջին տասնամեակի ընթացքում աչքի է ընկնում ախտի կերպարանք ընդունող մի մոլութիւն—ցոյց տալ այն, ինչ չունենք, զարդ ու զարդարանքով ծածկել մեր մտաւոր աղքատութիւնը։ Մենք աղքատ ենք, բայց ուզում ենք հարուստ երեւալ. մենք տեսնում ենք ուրիշ ազգերի մէջ գրական—կուլտուրական տօնախմբութիւններ եւ ինքներս էլ սարքում ենք այդպիսի տօներ։ Եթէ չունենք տօնախմբութեան արժանի երեւոյթներ, հօ ունենք տօներ սարքելու հնարաւորութիւն,—մենք փող կը հաւաքենք, բենգալեան կրակներ կառնենք, «անմահ» բացականչութիւններ կարձակենք—եւ ամեն ինչ լրացած է։

Այսպէս մենք աղճատեցինք նոյն իսկ յոբելեանների նշանակութիւնը։ Մեզանում հինգ տարին, տասը տարին արդէն բաւական է, որ մէկը հրապարակ գնէ իր «ծառայութիւնները» եւ դափնիներ խնդրէ։ Եւ տալիս են. դափնիներն էլ էժանացել են։ Եթէ նրանք էժան չը լինէին, մեր իրականութեան մէջ չէր երեւան գայ այն երեւոյթը, որ նոյն իսկ գրական դատարկութիւններն էլ արժանացան յոբելեանների, ստացան պարգեւներ, երկրպագութիւններ եւ փառաբանութիւններ...

Ահա այս տեսակ դրութեան մէջ, երբ ամեն բարձր հասկացողութիւն ոտքի տակ է ընկնում, դառնում է «հայհոյված սրբութիւն», հաճելի է, հարկէ, խօսել Ղազարոս Աղայեանցի մասին, որ գործում է 40 տարի։

Եթէ նայենք ընթացիկ խօսք ու զրոյցներին, մենք տաղանդներ շատ ունենք։ Այո, գրում են, խօսում են ամեն օր այս ու այն տաղանդի մասին, գովում են, բարձրացնում են։ Կան նոյն իսկ այնպիսիները, որոնք յատկապէս տաղանդներ գտնելով են զբաղված. դրանք կուրծք են պատռում ամեն տեղ, որ այս ինչ տաղանդը բաւականաչափ չէ յարգված, այդ միւսը չէ հասկացված, երրորդը չէ ճանաչված, իսկ չորրորդը սպանված է անխղճօրէն...

Կարդում, լսում էք այդ բոլորը եւ այնուհետեւ նայում էք մեր խեղճ ու թշուառ իրականութեան։ Ո՞ւր են մեր գրքերը, ո՞ւր են մեր բանաստեղծութիւնները, ո՞ւր է մեր եռանդուն մամուլը։ Տաղանդների այն առատութեան մէջ, որ, ըստ երեւոյթին, պիտի լինի մեզանում, որպիսի ողորմելի խղճութիւն, որպիսի մուրացկանական ցնցոտիներ...

Ինչի՞ցն է սա։ Հէնց նրանից, ընթերցող, որ մենք աշխատել չը գիտենք, այլ փառաւորվել։ Երկու տող ենք գրել,—եւ այնուհետեւ մեզ հարկաւոր չէ այլ եւս աշխատել. մենք յոգնած ենք, մենք մեծ ենք եւ դափնիներ են հարկաւոր, որ նրանց վրա հանգիստ առնէ մեր «տաղանդը»։ Թող ժողովուրդը տապակվի ծարաւից։ Մենք չը պիտի ողբանք այդ երեւոյթը. մեզ հրաւիրում են տաղանդներին երկրպագել։

Պարզ չէ, որ տաղանդներ կան ոչ թէ իրականութեան մէջ, այլ թղթի վրա, խօսքի, գովասանքի մէջ։ Այդ խօսքը, այդ գովասանքն էլ, ո՞վ գիտէ, ինչ հաշիւներով եւ զգացմունքներով են հրապարակ գալիս։ Եթէ քննէք, վերլուծէք, կը տեսնէք, որ կեղծիքը, խնամիութիւնը, բարեկամական զգացմունքը անհամեմատ մեծ դեր են կատարում։ Շատերը տաղանդի դիպլոմ տալիս են իրանց ծանօթ-բարեկամին ինքնաբերաբար, շատերը այդպէս են անում, որովհետեւ խնդրում են, ինչ անել։ Երբէք չեմ մոռանայ մի դէպք։ Իմ ծանօթներից մէկը մի փառաբանական յօդուած էր գրել տեղական մի լրագրում մի գրքի մասին։ Պատահելով ինձ, նա սկսեց այդ իսկ գիրքը մրոտել ու սեւացնել։ Եւ երբ ես ապշած նայում էի նրան, նա, առանց նոյն իսկ մի բառ լսելու ինձանից, հասկացաւ թէ ինչ պիտի պատասխանէ եւ ասաց, որ ինքը փառաբանել է գիրքը այն պատճառով, որ հեղինակը խնդրել էր իրան, խնդրել էր նոյն իսկ գիրքը տպագրելուց առաջ...

Ահա ինչպէս են մեզանում տաղանդներ հռչակվում...

Ղազարոս Աղայեանցի մասին կասկած լինել չէ կարող։ Դա տաղանդ է, բնածին, գիւղի տաղանդ։

Բայց ես այստեղ պարտք ունեմ վճարելու ճշմարտութեան։ Մարդիկ, որոնք ոչինչ կապ չունեն գրականութեան հետ, որոնք բախտի բերմունքով են տպագրական խօսքը գործածելու իրաւունքն ստացել, Աղայեանցին էլ խունկ են ծխել, ասելով թէ նա եւ հրապարակախօս է, եւ քննադատ է, եւ վիպագրող է, եւ բանաստեղծ։ Այս բանը ես թողնում եմ մի ուրիշ անգամի, եւ կը փորձեմ բացատրել, թէ ինչ է Աղայեանցը մեր գրականութեան մէջ։

Առ այժմ ես կը բերեմ այն, ինչ անկասկած է, ինչ Աղայեանցի համար իսկական փառք է։ Նա տուեց ժողովրդական դասագրքեր։

Երբ մի ազգ, նստած իր տեղը, պատմում է իր նիստ ու կացը, իր հաւատալիքները, իր իղձերը, երբ նա խօսում է իբրեւ իր հողի վրա դարեր անցկացրած մի մարմին, երբ նա իր դարաւոր փորձերն է մեզ ցոյց տալիս, իր տունը, իր դաշտը, գոմանոցը, պարտէզը, այդ ամեն բաներում ապրող իր երեւակայութեան ծնունդ բարի ու չար ոգիներն է դնում մեր առջեւ—այդ դէպքում միայն նա տալիս է մեզ իսկական մայրենի լեզու։

Պէտք էր ժողովրդի մարդ, պէտք էր գիւղի տաղանդ, որ ժողովրդական աշխարհի դիւթական [illegible] նշի տակ դնէր եւ տար երեխային։ Այդ արաւ Աղայեանցը եւ ոչ ոք չը կարողացաւ նրան հաւասարվել այդ բանի մէջ։

Մի անգամ էլ թերթեցէք Աղայեանցի դասագրքերը։ Ի՜նչ համ ու հոտ։ Մեր դաշտերն են այդտեղ բուրում, մեր ծմակներն են օրօրվում, մեր թռչուններն են երգում։ Այդտեղ է ժողովրդի կեանքը փոքրիկ, սիրուն պատկերների մէջ. մ[...]նում է ճախարակը, սարի հովիւը քնած է [...]ոչի վրա, պառաւը կորած հորթուկին է որոնում. խոտ հարողը, հնձաւորը, տաւարածը, աքաղաղն ու ծիտը, խոզն ու դաշտում աշխատողի բրթօշը, մի խօսքով ամեն ինչ ժողովրդական է, անթարգմանելի։ Մանուկը ամբողջովին ողողված ի հայրենի լոյսերով, ամբողջովին իր բնութեան մէջ, իր տանը, իր հարազատների հետ։ Նրան ժպտում է ներկան, նրա ականջին կախարդական հէքիաթներ է պատմում պառաւ անցեալը։ Ի՜նչ դիւթող պարզութիւն, պատմելու ինչ շնորք։

Եւ այդ գեղեցիկ գրքերի վրա կրթվել են հազարաւոր երեխաներ։ Եւ այդ գրքերը մրցակից չունեն յատկութիւնների կողմից, ո՞վ գիտէ, կունենան երբ եւ իցէ։ Գիւղի տաղանդ ամեն ժամանակ չէ ծնվում։ Կենդանի է, ապրում է ժողովուրդը. այդպէս կենդանի, ապրող կը մնայ եւ նրա կեանքի ծուղ ու ծուծից վերցրած դասագիրքը։ Մեր մանկական գրականութեան մէջ Աղայեանցը առաջինն է։ Ճիշտ է, նա ինքը շատ չէ ուշադրութիւն դարձրել իր այդ առաջնութեան վրա, ճիշդ է, հայ երեխաները կարող են տրտնջալ նրանից, որ իրանց շուտ է մոռացել։ Բայց այն ամենը, ինչ տուել է Աղայեանցը, արդէն բաւական է, որ մենք ամենքս ասենք նրան լիաբերան. «Շնորհակալ ենք»...

Անցեալներում ես տեսայ Աղայեանցին։ Ծերացել է, այլ եւս նախկին, լեռնային գիւղացուն միայն յատուկ ժրութիւնը չունի։ Կայ աւելի տխրալին, հիւանդ է Աղայեանցը։ Հիւանդութիւնը արգելում է նրան աշխատել։ Դա դեռ մեծ ցաւ չէր լինի, եթէ այդ վաստակաւոր ծերունին գոնէ ունենար ապրուստի ապահովութիւն։ Բժիշկները օգնում են նրան իրանց դեղերով. բայց բժիշկները չունեն մի բան էլ, [illegible]—ապրուստի միջոցներ՞ Իսկ առանց այդ միջոցների ինչ կարող է անել գիտութիւնը, որքան էլ նրա պաշտօնեաները անկեղծ պատրաստակամութեամբ խնամեն հիւանդին։

Ո՞րտեղից վերցնել միջոցները գիւղից ոտով քաղաք եկած, գրաշարութիւնից կեանքի ասպարէզ մտած եւ ապա հայ ուսուցչի խաչը իր վրա կրած Աղայեանցը։ Սեփական միջոցների, խնայողութիւնների վրա յոյս չէ ունեցել եւ չունի։ Եւ նա, որ հայ երեխայի երկրորդ հայրն է եղել, նա, որ ճախարակի երգով է սովորեցրել մեր երեխաներին այսօր, շրջապատված իր մեծ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՆ ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

(Մահվան քառասունքի առիթով)

Տեղապահութեան շրջանն էր։ Ցուսապատար ժամանակներ, ուր հայ ազգն իր արած գերագոյն ընտրութիւնից յետ սպասում էր լարված զգացմունքներով իր Վեհի գալստեանը։ Էջմիածինը անդադար պատրաստվում էր փառաւոր ընդունելութիւն գործելու։ Կատարվում էին կարեւոր նորոգութիւններ վեհարանի մէջ, ուր հարկաւոր էր՝ առաստաղները բարձրացնել, ուր՝ լուսամուտները, ուր՝ դռները։ Վանքի մէջ հոյակապ ուղիները սալայատակվում էին սրբատաշ քարերով եւ ծառազարդվում։ Պարիսպները նորոգվում էին, նոր պարիսպներ դրվում, դարբասները վայելչակերտվում։ Կերտուածական բարեփոխութիւններ ամեն տեղ, նաեւ ճեմարանում, նաեւ Ներսիսեան լճի շուրջը։ Տեղապահութիւնը, եռանդով լի, ձգտում էր իր նորափեսուր զարդարել Մայրավանքը սպասված փառահեղ օրվայ եւ ակնկալված գերպանծալի գահակալութեան համար։

Այդ եռուն գործունէութեան օրերում մի օր, 1892-ի հոկտեմբեր ամսում, երեւաց առաջին անգամ մի երիտասարդ, Ֆրակաւոր, շագանակագոյն երկայն վարսն ուսերի վրա ալեծուփ, ակնոցներով աչքերը զինած, [illegible], արագ, տեղնուտեղը աշխոյժ եւ ոգեւորութիւն։ Նա գալիս էր Սեղրակեան սրբազանից հրաւիրված։ Դա Կարա-Մուրզան էր։ Երեւան եկած, այնտեղից նա Ֆրակաւոր Էջմիածին էր թռել, թռել էր ասես թեւով կայծակի, Տեղապահին ներկայանալու եւ յետ Երեւան վերադառնալու եւ ապա նորից գալու։ Սնդիկի նման խաղուն, շարժուն էր այդ Կարա-Մուրզան, այդ նոր երեւոյթը էջմիածնեցիների աչքում իր երկայն վարսով, սրածայր կատոր գդակով՝ գեղարուեստագէտին յատուկ անփութութեամբ կամ իր դէմքի քօղով, որ գործ էր ածում՝ դիւրագգած աչքերը Վաղարշապատ-Երեւանեան ալիւրամաղ փոշուց կամ ձմեռը ձիւնահարքից պաշտպանելու համար, այդ երկու կէտերում մէկից միւսը յաճախ երթեւեկ անելիս։

Բարեփոխութիւնների ծրագրում մոռացված չէր երգն ու երաժշտութիւնը։ «Մի ժողովուրդ որ երգում է, մի բաղդաւոր ժողովուրդ է կամ մի ժողովուրդ է դիւցազնասիրտ», ասել է մէկը Պառնասականներից։ Մենք երգում էինք, բայց մենք պիտի սովորէինք ներդաշնակ երգել, խմբերգ յօրինել. ո՞վ պիտի ուսուցանէր մեզ այդ։—Կարա-Մուրզան։ 92-ի ձմեռը, ամբողջ 93-ը, մինչեւ 94-ի խոր աշունը Էջմիածինը Վաղարշապատով ու Երեւանով լի էր երգով։

Օրվայ, ժամանակի սքանչելի նորութիւնն եղաւ, երբ առաջին անգամ Մայր Տաճարի կամարների տակ հնչեց քառաձայն երգը՝ սուրբ պատարագին։ Լսեցի՞ք, լսեցի՞ք,—այդ էր հարցմունքը բերանից բերան Վաղարշապատում. հռչակն արդէն Երեւանում էր, եւ յաջորդ անգամին եւ այնուհետեւ դեռ շատ անգամ Երեւանն այցելուներ էր ածում Էջմիածին՝ պատարագի քառաձայն դպրութիւնը լսելու։ Տաճարի գմբէթները կարծես վերանում էին եւ յափշտակված ունկնդրողի ոգին հիացման թեւերի վրա սլանում էր, սլանում էր բարձր բարձր՝ երբ քառաղաշն ձայնը հնչում էր եւ երգի նուագման հետ լուռ ընդարմացած մնում էր աղօթաւորը։

Նուիրական երգերին զուգորդ՝ ծաւալ առին աշխարհիկ երգերը։ Նուագահանդէսները անցան ճեմարանից եւ մտան Վաղարշապատ։ Տասնեակներով ժողովվեցին վարպետի դիւթական ձեռքի տակ պատանիներ, պատանուհիք, տիկնայք, ուսուցիչներ, ծառայողներ, աշակերտներ, ուսումնասէր արհեստաւորներ եւ ահա պատրաստ էր Կարա-Մուրզայի Վաղարշապատեան խումբը։ Վարդգէսի անունը մի ցնծուն վայր էր դարձել. երգուխնծղի, կայթուծափ, տնից փողոց իջան եւ փողոցից տուն մտած, յեղաշրջել էին հին տխրերանգ միակերպութիւնը։ Պատառուն Վաղարշապատը հերիք չէր իր ծոցում սեղմելու այդքան ոգեւորութիւն. Կարա-Մուրզեան խումբը երկու անգամ արշաւ է գործում դէպի նահանգական քաղաքը։ Երկու անգամին էլ Երեւանը գրկաբաց ընդունում է իր հիւրերին, որոնք ձմրանը բազմաթիւ սահնակներու եւ գարնանը իրար ետեւ տողան կառքերով ու հանրակառքերով գրաւում էին հասարակութիւնը՝ իրանց ցնծալից ժխորով քաղաքը մուտ գործելիս։ Կարա-Մուրզայի հետքի վրա ման էին գալիս կեանքն ու աշխոյժը։

Ի՞նչ էր ծաւալում Կարա-Մուրզան։

—Երգ եւ ներդաշնակութեան գաղափար։ Ներդաշնակութեան մէջ միացած սքանչելի քառաձայնութիւն։

Իսկ ասել թէ ինչ էր Վաղարշապատը այն օրերին, երբ սրտերը զեղվում էին անճառելի զգացմունքներով, այն օրերին երբ Էջմիածինը կենդանի երգ էր։ Կարա-Մուրզայի աշակերտները—որոնց չը ժպտեց ապագան—թնդացնում էին ամենուրեք օդը՝ քառաձայն առաքելով օրհնութիւնն երկինք։ Ժողովուրդն ելեքտրացած էր այդ ձայներով եւ ուրախութեան արտասուքը երկնքի օրհնութիւնն էր՝ դէմքերի վրա ցողված։ Ասել այդ ամենը նկարագրութեամբ, այդ կը լինէր անկարելին պարաւանդել։

Ժամանակները փոխվեցին։ 94-ի խոր աշնանը, ձմեռն հանդէպ, Կարա-Մուրզան քշվում էր Էջմիածնից։ «Աստուած մէկ է, ձայնն էլ մէկ պէտք է լինի», ասացին։ Քառաձայն երգը չարափառութիւն էր։

Ղեկավար սրբազաններից մին, այն որ վերին տիրոջ յանկարծական եկակոչին հետեւեց Թաւրիզի ճանապարհի վրա, մի օր հեգնեց՝ մատնանիշ լինելով երաժշտական այն գործիքի վրա—տեղապահութեան նորմուծութիւններից մին՝ մի ռոյալ,—որի դաշնակցութեամբ այնքան ոգեպարար երգեր էր ուսուցել Կարա-Մուրզան իր ճեմարանականներին։ Նա մի օր հեգնեց, ասում եմ, գործին եւ գործաւորը՝ սրաբանելով իր իմաստութեամբ։ Սա, այս գործիքը, այն բանին է ծառայում, որ երբ աշակերտները ճեմարանն աւարտեն յետ դառնան տեղերնին, ծախեն իրանց հայրենի գութանն ու արօր եւ այսպիսի գործիքներ գնեն։

Այդպէս հեգնված արձակվեց Կարա-Մուրզան, Կարա-Մուրզան՝ զգացմունքների այդ անխոնջ զինուորը, այդ շրջուն դպրոցը։ Արձակվեց նա անպահով, անապաւէն, անապաստան, բայց միայն իր ույժերին եւ իր աստղին ապաւինած։ Գնաց նա իբր երազից զարթած, իրականութեան սլաքը սրտում։

Ա. Մ. Եղեկեանց

ընտանիքով, ծերացած, հիւանդ, չը գիտէ թէ ինչ պիտի լինի վաղը, միւս օրը։

Լ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ստեփ. Զօրեան—„Գիւղի այրին", Թիֆլիս, 1902, եր. 43, գինը 15 կոպէկ։

Մի փոքրիկ, բայց շատ սրտառուչ պատմութիւն է սա։ Զօրեանը ու զգացող է կինը առհասարակ մեր նահապետական աշխարհում, բայց ոչինչ դառն ու անգութ միջավայր չէ կարող այնքան դառնացնել այդ նահապետական աշխարհում ապրող, կամ աւելի լաւ է ասել, արդեն խորտակվող այդ կեանք վիճակի հետ Հին կարքի անէծքն է ծանրացած այն կեանք վրա, որ դժբաղդութիւն է ունենում զրկվելու իր ամուսնուց։ Հին ժամանակ այրիներին պատում էին իրանց ամուսինների դիակների հետ։ Եւ դա նահապետական հասարակութեան այն կարգերի մնացորդներից, որոնք ստեղծվել են այրիների վերաբերմամբ։ Դա մի ծրագիր է կայ, մի պարզ հասարակութեան մէջ եւ նրան զրկելը, նրան անպատուելը, նրան չը հասկանալը ոչ միայն մեղք չէ համարվում, այլ եւ մի ասած քաջագործութիւն։ Կեանքի կռւի մէջ եթէ կայ մէկը, որ թոյլ, անպաշտպան կեանքով, ստանալու դարձող օրինակն է ներկայացնում—դա այրին է։

Եւ այս այրու պատմութիւնն է անում մեզ համար Զօրեանը։ Մեր աչքառ դասակարգի մէջ դուք ամեն օր տեսնում էք այդ ընտանիքները, որոնց խնամածողը, կերակրողը ամուսինն էր։ Սակայն հարցրէք դուք ձեզանից՝ թէ ինչ կը լինի այդ ընտանիքներին մէկ ու մէկի զրկուելը, երբ մահը, որ անգութ առատ հունձ ունի մանաւանդ չքաւոր դասակարգի մէջ, տանէ այդ ուժաւորին։ Սա մի անելի հարց է։ Մանկուց կանն, որոնք ամբողջ գոմաններ են։ Եւ այդ գրականութեան մէջ կայ ընտանիք նոր մահն է։ Տխարտից յետոյ կնոջը ամբողջ հոգսը իր անելի ծանրութեամբ ընկնում է հայ կնոջ վրա։ Բայց ինչ ունի այդ կինը մի այդ տեսակ մեծ պատրաստութիւն կատարելու համար—Ոչինչ, բայց այնուամենայն եւ անհուն պատասխանատուութիւնից, բայց իր մերկութեամբ ջանքերեցին Ուզում է իրան։ բայց չոր ու ցամաք հացի խընդիրն էլ է կարողանում լուծել։

Գիւղի այրին, որի մասին պատմում է հեղինակը, ունի վեց երեխայ, իսկ դրանց ապրեցնելու համար միայն մի միջոց—հին, հայապետական ճախարակը։ Թշուառ զէնք. Նա իր յուսահատական անկարողութեամբ ընդունակ է միայն ճաքեցնել մի մօր սիրտ, որ սովամահ երեխաներով է շրջապատված եւ հաց տալ է ուզում նրանց։ Սարսափելի է այդ դրութիւնը։ Չորս կողմում անտարբեր, մեռած մարդիկ, ոչինչ օգնութիւն. արտասուեք է չարժում մանաւանդ գարու հասունացած արտը, որ որբերի միակ ժառանգութիւնն է մնացած հօրից, բայց որը հնձելու համար ոչինչ օգնութիւն չը կայ։ Այրին դիմում է գիւղի հասարակութեան. Նրան պատրաստ են օգնել, եթէ կարելի կը լինի կիրակի օրը աշխատելը։ Գիւղի տէրտէրը, ծխական, մեքենայական քրիստոնէութեան այդ հին աւանդապահը, վճիռ է տալիս, որ կիրակի օրը չէ կարելի աշխատել։ Եւ այրին իր որբերի հետ գնում է իր արտը քաղելու. բայց որքան տանջանքներ են սպասում այդ թշուառներին, որոնք ոչ հնձել գիտեն, ոչ ոտնամաններ ունեն։

Այստեղ հեղինակը դուրս է բերում մի ժամանակվայ գիւղական հայ ուսուցչին։ Մի ժամանակ, այո, գոյութիւն ունէր մեր գիւղերում կուլտուրական այն համեստ ոյժը, որ գիւղական ուսուցիչ է անուանվում. Նա դաս էր տալիս երեխաներին, գիւղի մէջ էր մտցնում քաղաքակրթական գաղափարներ։ Ահա այդ համեստ, ժողովրդասէր ոյժերից մէկը փրկում է թշուառ այրուն։ Նա բացատրում է ժողովրդին, թէ կիրակին մարդու համար է եւ ոչ թէ մարդը կիրակու համար, որ կիրակի օրը մարդուն օգնելը ոչ միայն մեղք չէ, այլ եւ մի սուրբ պարտաւորութիւն։ Եւ կենդանի խօսքով մարդկանց սիրտը տաքացնելով, բարի գործի ընդունակ դարձնելով, նա հնձուորների գլուխն է անցնում եւ հնձում է որբերի արտը։

Վերջացաւ այրու տառապանքը։ Ոչ։ Վաչխառուները տանում են նրա գարու մի մասը։ Այդ ոչինչ։ Գիւղի լրբերից մէկը գիչերով ուզում է անպատուել այրու դժբաղդ անկողինը, բայց այրին մատակ առիւծի պէս պաշտպանում է իրան։ Եւ երբ գնում է գիւղի դատաւորների առաջ իր արդար բողոքը յայտնելու, այդտեղ առաջ է գալիս մարդկային անարդարութիւնը։ Մի վաշխառու լիրբ եւ մի այրի. հասկանալի է, որ առաջինը արդար պիտի լինի, իսկ երկրորդը թուք ու մուրով ծածկված, զոհ իր դրութեան, իր անուան։ Ամենից զզուելին այս է. երբ մարդը զրկում է իր նմանին, երբ նա չէ ուզում կանգնեցնել երեսի վրա տարածված դժբաղդին, այդտեղ դուք այնքան չէք վրդովվում, որքան այնտեղ, ուր տեսնում էք մարդու ամենանուիրական իրաւունքը ոտնակոխ եղած, ցեխի մէջ տրորված…

Գրքոյկը կարդացվում է հետաքրքրութեամբ. Զօրեանի քահանայի պատմելու եղանակը մենք ամեն տեղ չը հաւանեցինք. յաճախ նա քարոզիչ է դառնում, ճառ է ասում։ Դա չէ սազում այն պարզ պատկերին, որի մէջ այնքան կենսական ճշմարտութիւն կայ։

Լ.

Նորատացված գրքեր. 1) Տանդէ (Դանտէ)—„Աստուածային կատակերգութիւն. Ա. Դժոխք" թարգմանեց Հ. Արսէն Ղազիկեան. Վենետիկ, 1902, եր. 469, գինը 2 ֆր. 50. 2) Բժ. Ա. Բուդաղեան—„Ինչ է կոչւում հիւանդութիւնը", մի պատկերով. Պետերբուրգ, 1902, եր. 46, գինը 15 կոպ. 3) Լէօ—„Յովսէփ կաթողիկոս Արղութեան", չորս պատկերով. Թիֆլիս, 1902, եր. 232, գինը 60 կոպէկ. 4) „Ազգագրական Հանդէս" պատկերազարդ, VII և VIII գրքեր. 1901։ Թիֆլիս, 1902, եր. 526, գինը 3 րուբլի. 5) А. Джививелеговъ—„Средневѣковые города въ западной Европѣ", изд. Акц. Общ. „Брокгаузъ—Ефронъ", Петербургъ, 1902, цѣна 1 руб.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Ապրիլ 30-ին

Շնորհիւ նոր եկած քաղաքագլուխ իշխ. Անդրոնիկովի, քաղաքային վարչութեան մէջ եւ դումայում, ըստ երեւոյթին, վերջ դրվեց բոլոր երկպառակութիւններին եւ տարաձայնութիւններին։ Ընդհանրապէս իշխ. Անդրոնիկովի տպաւորութիւնը այնքան լաւ է ամենքի վրա, որ ուրիշ կերպ էլ չէր կարելի սպասել։ Եւ իրաւ, ինչպէս երէկ, ամսիս 29-ին, անձամբ ներկայ եղանք քաղաքային դումայի նիստին, որ տեղի ունեցաւ նոր քաղաքագլխի նախագահութեամբ (այդ երկրորդ նիստն էր), իշխ. Անդրոնիկով ընդունակ է արժանաւոր քաղաքագլուխ լինելու։ Ներկայ տողերը որքան եւ գրում ենք [illegible] վստահանում ենք յուսալ, որ ապագայում չենք զղջայ մեր սառծները։

Ցիշեալ նիստում, ի թիւս այլ հերթական հարցերի, նշանակված էին նաեւ Բաթումը Ռուսաստանի հետ միացման 25-ամեակը տօնելու առիթով, որ լրանում է ներկայ թւի օգոստոսի 25-ին, երեք բաւական ուրախալի հարցեր, այն է՝ 1) քաղաքը իր կողմից պէտք է կառուցանէ մի թատրոն, 2) քաղաքային տան մէջ բանալ մի ձրի գրադարան-ընթերցարան եւ 3) քաղաքի աղքատ մասի համար բանալ մի ձրի նախապատրաստական ուսումնարան։

Ուսումնարանի եւ գրադարանի հարցերը դումայի կողմից որոշվեցին միաձայն, առանց քուէարկութեան, իսկ թատրոնի վերաբերութեամբ, ձայնաւորներից մէկի նկատողութեան պատճառով, թէ առ այժմ քաղաքի համար կարող է ծանր լինել միանգամից այդպիսի ծախսեր անելը (նախահաշւում միայն թատրոնի համար նշանակված էր 122,000 ր.), ենթարկվեց քուէարկութեան, որ եւ ընդդէմ 7-ի՝ տասն եւ չորս ձայնով այնու ամենայնիւ ընդունվեց թատրոնը եւս կառուցանելու հարցը։ Չենք կարող, ի հարկէ, չուրախանալ, որ այնքան երկար անտեղի պառակտումների պատճառ եղող անձինք անգամ հանգիստ առան եւ, ինչպէս անձամբ նկատեցինք, միացան ընդհանուր համերաշխութեամբ հոգ տանելու թէ քաղաքի շահերի մասին եւ թէ գործելու յօգուտ հասարակութեան։ Որքան եւ դժուար լինէր մեզ համար նախապէս հաստատ գուշակութիւններ անելը՝ այդ բոլորը երկար տեւելու մասին, այսու ամենայնիւ, կրկնում ենք, մեր տեսածի տպաւորութեան տակ, վստահանում ենք յուսալ, որ այլ եւս տեղի չեն ունենայ այն բոլոր անտեղի գժտութիւնները եւ անախորժութիւնները, որոնք բաւական երկար ժամանակ ալմըկեցին տեղական մտքերը եւ պատճառ դարձան շատ բարենպատակ գործերի դանդաղեցման ի վնաս քաղաքի եւ հասարակութեան։

Գ. Գրիգորեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ագրոնոմ Ա. Փիրալեանի զեկուցումը անտառնագործական ժողովի մասին, որ նա կարդաց ուրբաթ օր, մայիսի 3-ին, Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան ընդհանուր ժողովում, պարունակում էր հետաքրքրական տեղեկութիւններ։ Զեկուցագրի ասելով ներկայումս տնայնագործութեամբ Ռուսաստանում զբաղված են 8—10 միլիոն ժողովուրդ, որոնք արդիւնաբերում են $1^1/_2$—2 միլիարդ րուբլու արժողութեան արդիւնքներ։ Տնայնագործութիւնը շատ տեղերում կազմում է գիւղական ժողովրդի եկամուտների էական աղբիւրներից մէկը։ Ժողովականները, լսելով զեկուցումը, որոշեցին բանալ Անդրկովկասում թանգարան-պահեստներ տնայնագործական արդիւնքների համար եւ հիմնել տնայնագործական հոգաբարձուների պաշտօններ։

—

Բագուի նահանգապետը թոյլ է տուել կազմակերպել մի մասնաժողով, Շամախու գաւառապետ Յօն-Յօխտի նախագահութեամբ, երկրաշարժից վնասված ազգաբնակութեանը չինութեան նիւթեղէններ մատակարարելու համար։

—

Երկրաբան Վէբէր, որ ուղարկված էր Կովկաս Շամախու երկրաշարժի վերաբերմամբ գիտնական հետազօտութիւններ կատարելու համար, վերադառնալով Պետերբուրգ, մի զեկուցում կարդաց Աշխարհագրական ընկերութեան մէջ իր այդ հետազօտութիւնների մասին։ Վէբէր այցելել է 100-ից աւելի գիւղեր, որոնք մնացածներից աւելի են ենթարկված եղել աղէտի հետեւանքներին։ Զեկուցանողի կատարած հաշիւներով, երկրաշարժի խորութիւնը միջին թւով հասնում է 6—$7^1/_2$ վերստի։ Ամենավտանգաւոր տեղերը հողի բարակ ծածկոյթներ են, խոր ձորերը եւ առանձնացած ժայռերի կատարները։ Բացի ճեղքուածքներից՝ տեղի են ունեցել սարերի փլուածքներ եւ երկրի սահումներ, որոնց տարածութիւնը տեղ-տեղ 715 սաժէնի է հասնում։ Երկրաշարժի բնորոշ եղանակը, որքան կարողացել է քննել զեկուցանողը, եղել է երկրի տատանումը մի կողմից դէպի միւս կողմ հորիզոնական ուղղութեամբ։ Շինութիւնները կործանվել են ոչ միանգամից, այնպէս որ բնակիչների մեծ մասը կարողացել է տներից դուրս փախչել։ 20,000 բնակիչներից փլատակների տակ մնացել են միայն 500 հոգի։ Վէբէրի ասելով, Շամախու վերջին երկրաշարժը ընդհանուր առմամբ շատ նման է 1853 [illegible] բացրել է Սբխս։ Վերջնական հետազօտութիւնները դեռ եւս չեն աւարտված։ Առաջիկայ ամառ Շամախի կը գնան երկրաբանական հետազօտութիւններ կատարելու համար Իւրեւի համալսարանի պրոֆէսոր Լեվիցկի եւ լեռնային ինստիտուտի պրոֆէսոր Բոգդանովիչ։

—

Ստացանք հանգուցեալ նշանաւոր դերասան Պետրոս Ադամեանի լուսատիպ մեծադիր պատկերը, որ պատրաստել է Ս. Սողոմոնեան։ Պատկերը աջող է եւ լաւ տպված։ Նա լոյս է ընծայված հայոց դրամատիկական ընկերութեան բացման առիթով։

—

Թիֆլիսի այգեգործական ընկերութեան այն զեկուցումից, որ նա ներկայացրել է երկրագործութեան մինիստրութեան, երեւում է, որ վերջին երկու տարվայ ընթացքում, բացի մշտական տարեկան ծախքերից, դպրոցը 12,000 րուբլի գումար է ծախսել նոր շինութիւններ կառուցանելու եւ զանազան կարկատաններ անելու համար եւ դրանով ստեղծել դպրոցի համար չօշափելի յարմարութիւններ։

—

Այսօր կիրակի, մայիսի 5-ին, երաժշտագէտ Ց. Տէր-Դաւթեանի աշակերտները եւ աշակերտուհիները, Թիֆլիսի երկրորդ արական գիմնազիայի դահլիճում կը տան մի երաժշտական առաւօտ, որ կազմված կը լինի Արէնսկու, Շուբէրտի, Բեթհովէնի, Րուբինշտէյնի, Չայկովսկու, Մենդելսօնի եւ ուրիշների հեղինակութիւններից։ Համերգը բաղկացած կը լինի երկու բաժնից։ Համերգին հրաւիրված են աշակերտուհիների ծնողները եւ ազգականները, այլ եւ պատուաւոր հիւրեր։ Սկիզբն է ցերեկվայ 1 ժամին։ Ի դէպ նկատենք, որ այս մայիսին լրանում է Տէր-Դաւթեանի երաժշտական արդիւնաւէտ դասաւանդութեան տասնամեակը։

—

Ուրբաթ, մայիսի 3-ին, Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը ներկայացրեց Թիֆլիսի նահանգապետին քաղաքային ընտրողների վերջնական ցուցակները։ Ձայնաւորների ընտրութիւնները տեղի կունենան ցուցակների հաստատումից եւ հրատարակութիւնից մի ամիս յետոյ միայն։

—

Ապրիլ 27-ին, երեկոյեան ժամի 5-ին եւ 27 րոպէին, Գրօնի քաղաքում տեղի ունեցաւ երկրաշարժ, որի երեք հարուածներից առաջինը եղել է բաւական զօրեղ, երկրորդը, որ զգացվել է առաջինից 5—6 րոպէ յետոյ, եղել է թոյլ, իսկ երրորդը հազիւ նկատելի։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Գանձակի քաղաքային դպրոցում չքաւոր աշակերտները աչքի ընկնող տոկոս են կազմում. մի քանի անգամ «Մշակի» մէջ գրվել է դրա մասին. կրկնողութիւնները եւ մանրամասնութիւնները աւելորդ են այժմս։ Գանձակում, քաղաքային դպրոցին կից, գոյութիւն ունի այդ աշակերտներին խնամող մի բարեգործական ընկերութիւն. տարվայ ընթացքում նա օգնութեան է հասնում մօտ 100 աշակերտների, ազատելով գլխաւորապէս թոշակից, ամենաչքաւորներին տալով նաեւ գրքեր եւ հագուստ։ Ընկերութեան միջոցները շատ սուղ են ու գնալով սպառվում են արդէն։ Եթէ հասարակութիւնը չը նպաստէ նրան անդամավճարներով (3 ր. տարեկան) ու նուիրատւութիւններով, նա երկար գոյութիւն ունենալ չէ կարող ու հարիւրաւոր աղքատ երեխաներ կը մնան անօգնական ու ուսումնազուրկ։ Յոյս դնելով հասարակութեան աջակցութեան վրա, ընկերութեան վարչութիւնը կազմակերպում է այժմս հասարակական զբօսանք քաղաքային այգում, որը տեղի կունենայ մայիսի վերջերին, միաժամանակ յօգուտ ընկերութեան տեղի կունենան վիճակախաղ ու բարեգործական բազար. Եթէ աջողութեամբ պսակվի այդ ձեռնարկութիւնը, ընկերութիւնը նիւթապէս կը կազդուրվի ու անկասկած աւելի եռանդով կը շարունակէ իր համակրելի գործունէութիւնը։ Գործի աջողութիւնը միանգամայն կախված է հասարակութեան բարեացակամ վերաբերմունքից դէպի նրան. յուսով ենք, որ իր բարոյական պարտաւորութիւնը կատարելուց նա չի խուսափի այս անգամ ու իր չքաւոր անդամների մանուկների կրթութեան գործը չի խնայի իր լումայից։ Ընկերութեան վարչութիւնը, որի նախագահն է փոխ-նահանգապետի ամուսին տիկին Անդրէեվա, այժմս ժողովում է նուիրատուութիւններ վիճակախաղի եւ բազարի համար։ Թէ օտարաբնակ գանձակեցիները եւ թէ նկարագրած բարի գործին համակրող օտարաքաղաքացիները իրանց նուիրատւութիւնները կարող են ուղարկել տիկին Անդրէեվայի հասցէով։»

—

ՂԶԼԼ-ԱՐՎԱԴԻՑ մեզ գրում են. «Բոյսերի եւ ծառերի անյագ թշնամի մորեխը ահա քանի օր է այստեղ եւս երեւաց։ Անդրկասպեան երկրի ամեն մի անկիւնից զանգակների եւ տրտունջների ձայներ են լսվում։ Մորեխը ուտում է անխնայ եւ փչացնում ամեն ինչ. ոչ մի օգնութիւն, ոչ մի ոյժ անկարող է այժմ դիմադրել. թէեւ փորձում են կերօսինի միջոցով կռուելու, բայց իզուր։ Բաւական չեն քաղաքից դուրս աւերումները, այժմ լցվում են քաղաքը. տուն, տեղ լցված են. հաց ուտելու, ջուր խմելու ժամանակ չեն տալիս։ Եթէ խիստ միջոցներ ձեռք չառնվեն, շատ հաւանական է, որ հացապտղից եւ կանաչի երեսից կը զըրկվենք»։

—

ԱՐԴԱՀԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Վերջապէս արդահանցիներն էլ բաղդ ունեցան մի ներկայացում տեսնելու։ Ամբողջ երեք տարի էր, որ մեր բեմը դատարկ էր մնացել։ Սիրողները ներկայացրին «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»։ Կանանց դերերից մէկը կատարեց տիկին Ս. Մինասեան, իսկ միւս տիկնոջ դերը՝ մի տղայ։ Ներկայացումը տեղի ունեցաւ ապրիլի 28-ին։ Խաղը սպասածից աջող անցաւ. դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր։ Ներկայացումից զուտ արդիւնք մնաց մօտ 40 րուբլի։ Այդքան քիչ արդիւնք լինելու պատճառն այն էր, որ տոմսակները էժանացրած էին»։

—

Ղազախի գաւառի ԲԱՂԱՆԻՍ գիւղից մեզ գրում են. «Ջիւնը վնասեց այգիներին եւ ծառերին, բայց արտերին օգուտ տուեց. գիւղացիք արտերի յոյսով են ապրում. շատ լաւ արտեր կան, միայն թէ բնութեան զանազան պատահարներից ազատ մնան։ Շինական դատաւորների ընտրութիւն եղաւ»։

—

ԱՍԽԱԲԱԴԻՑ մեզ գրում են. «Ապրիլի 23-ին տեղիս հասարակական ժողովարանի ամառային թատրոնում կայացաւ տեղական հայ սիրողների ներկայացումը։ Խաղացին Գ. Սունդուկեանցի «Քանդած օջախը» եւ «Բանասաեղծ» վօդըվիլը։ Ներկայացումը աջող անցաւ. մանաւանդ իր լաւ խաղով աչքի էր ընկնում տ. Գ. Գաբ-

...բէլեան՝ Սալօմէի պատասխանատու դերում, որի համար արժանացաւ բուռն ծափահարու- թեան։ Մնացած դերակատարները միջակ էին։ Այս անգամ տեղերի գները չէժանացրած էին. Մուտքը 182 ր. էր, որից մնացած զուտ օգուտը պիտի յատկացնվի տեղիս գրադարանին՝ ...երէն գրքեր եւ պարբերական հրատարա- կութիւններ բերելու համար»։

—

ԿՈՂԲ գիւղից (Ղազախի գաւառ) մեզ գրում են. «Ձմեռը մեր կողմերը համարեա ամառնային եղաւ ու չոր եղանակ էր. առաջացաւ եղջիւրա- ւոր անասունների չը տեսնված ժանտախտ։ Այդ ցաւն այնքան խիստ էր եւ երկարատեւ, որ մեր գիւղում, կարելի է ասել, էլ եղջիւրաւոր չը թողեց. տուն կայ՝ մօտ 30 գլուխ զոհ է տուել թէ կթի եւ թէ լծկան անասուններից։ Անասնաբոյժը մեր գիւղն եղաւ եւ մեզ մօտ էր ապրում, սակայն նրա ներկայութիւնը ոչ մի օգուտ չը տուեց։ Գիւղացին՝ տուն ու տեղ մնացած, արտասուքն աչքերին, հորեր էր քանդում՝ սպանված անասուններին հողի տակ թաղում։ Եւ մինչդեռ նա՝ անցեալ տարվան մկըն- ների արտերից ոչինչ չը ստացած, գլուխը չոր քարին տուած՝ հացի հոգսի ետեւից էր, յան- կարծ նրա առջեւ բացվեց այլ կորստաբեր վիհ։ Այսօր գարուն է, կրկին դժբախտութիւն. ձիւնն ու սառնամանիքը նոր են սկսվում մեր կողմերը եւ բնութեան վերածնութիւնը հէնց արմատից խեղդում։ Աչնանացանը, ծիլ ու ծաղիկ տուած ...ն, կանաչազարդ բանջարանոցը՝ հազիւ ...է ուրախացնէին թշուառ աշխատաւորին, ...յանկարծ սառնամանիքը վրա է հասնում եւ ...ինչ այրում ու սեւ քուլ դարձնում։ Գա- ...է, ուտելու հաց չը կայ. վաչխառուի ամ- ...րը վաղուց են դատարկվել մէկին երկու ...ով. գարնանացանի սերմացու չը կայ. ...նացանն էլ դեռ կիսատ-պռատ է հողին ...վել. վարող լծկան չը կայ. Նրանց լուծն ու ...ը տափին է մնացել. եայլաղ գնալու կթան ...կայ. անվերջ են տանտիկնոջ արցունքները ...ազատի կորստի համար։ Վերջապէս՝ աղքա- ...թիւնը բառի իսկական նշանակութեամբ ...ագաւորում է մեր գիւղում։ Թող ձեռնհաս ...րոններ, մանաւանդ ղազախեցիները, օգտա- ...լինեն ողորմելի չինականին»։

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Մօտ օրերումս ...ի կուռնենայ երիտասարդ ջութակահար ...իթ Դաւթեանի երկրորդ կօնցերտը. առա- ...ին կօնցերտին քիչ հասարակութիւն կար ...երից, գոնէ այս անգամ ներկայ լինեն»։

—

ՇԻՐԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Շիրակի մի քանի գիւղերի մէջ երեխաների հիւանդութիւն կայ, ...չատ զոհեր է տանում, մանաւանդ բզա- ...ը եւ կարմրուկը»։

—

ՀԱԴՐՈՒԹ գիւղից (Ջիբրայիլի գաւառ) մեզ ...ում են. «Ահա մեզանում երեք տարի է, որ ...ահատիկների սաստիկ թանգութիւն է տի- ...ում. այժմս ցորենի պուդը արժէ մինչեւ ...բլի 20 կօպէկ, իսկ գարու պուդը 1 ր. ...կօպէկ։ Այդպիսի գներով էլ չէ ճարվում ...դրա պատճառով էլ մեր գիւղացիների ...թիւնը չատ ծանր է։ Բայց դեռ այսքանն ...բաւական չէ. մի կողմից մորեխի մեծ քա- ...ութեամբ երեւան գալը դաւառի դաշտե- ...ում, միւս կողմից էլ ապրիլի 4-ին եկած ...արչինից աւելի ձիւնը յուսահատութեան ...որտմութեան մէջ են գցել մեր գիւղացի- ...ին»։

—

ԱԽԱԼՑԽԱՑԻՑ մեզ գրում են. «Կիրակի, ապ- ...ի 28-ին, տեղիս հայ թատրասէրների ...մբը, քաղաքիս ձմերային ակումբի դահլի- ...ում, ներկայացրեց՝ «Գասպար-Ամի» դրաման ...«Խօլերա» վօդեվիլը, յօգուտ տեղական աղ- ...ների։ Սկզբում «Գասպար-Ամի» դրաման ...եղիս կառավարչական դիւանատան թոյլա- ...րված պիեսների ցուցակի մէջ չը լինելու ...ատճառով, ներկայացնելու իրաւունք չէր ...րվում, չը նայելով որ սրանից մի քանի տա- ...առաջ մեզանում մի քանի անգամ ներկա- ...ցրել են։ Ուստի այդ մասին հեռագրով դի- ...ցին Թիֆլիսի պ. նահանգապետին, որից ...ոյլտւութիւն ստացվեց։ Ներկայացումը ընդ- ...հանրապէս բաւարար անցաւ։ Մանաւանդ աչքի ...ընկան իրանց խաղով՝ օր. Իւղ. Պետրոսեանը եւ ...պ. Շ. Դուչուկեանը։ Լաւ էին նմանապէս պ. ...Ց. Ցակոբեանը Գասպար-Ամու եւ պ. Ս. Աղ- ...ասրեանը՝ Մինասի դերերում. մնացեալները, ...բացառութեամբ մի քանիսի, բաւարար էին։— ...Ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ արժանի է չնոր- ...հակալութեան եւ գովասանքի իշխան Թումա-

նեանցը, որը իր բարեհաճ ցանկութեամբ օգ- նում էր մեր թատրասէրներին. զուտ ար- դիւնք մնաց 60 րուբլի։ Մեր թատրասէրների խումբը, իրանց ներկայացումները աւելի աջող տանելու եւ կանոնաւորելու համար մտադիր են մի մշտական կանոնաւոր թատրասէրների ընկե- րութիւն ու խումբ կազմել՝ իշխանութիւնից հաստատված որոշ կանոնադրութեամբ, տալով նրան պաշտօնական կազմակերպութիւն։ Բայց այդ բանը մինչեւ հիմա ձգձգվում էր։ Բարե- բաղդաբար այս օրերս Թիֆլիսում բացված հայոց դրամատիկական ընկերութիւնը, ինչպէս յայտնի է, իր կանոնադրութեամբ իրա- ւունք ունի ճիւղեր բանալու Թիֆլիսի նա- հանգի ուրիշ տեղերում եւս։ Ուստի այս բանից օգտվելով, ինչպէս լսեցինք, մեր թա- տերասէրները մտադիր են մօտ օրերս դիմել Թիֆլիսի այդ ընկերութեան նորընտիր վար- չութեանը տեղեկանալու, թէ արդեօք իրա- ւունք ունեն իրանք Ախալցխայում նոյն ընկե- րութեան ճիւղ բանալու, եւ եթէ ունեն, ինչ հիմքերի եւ կանոնների հիման վրա։ Այս րո- պէիս Ախալցխայում թատերասէրների խումբը բաղկացած է մօտ 40 հոգուց։ Եւ եթէ մի այդպիսի ճիւղ բացվի այստեղ եւ կանոնաւոր կազ- մակերպութիւն տրվի նրան, յոյս կայ, որ չատե- րը մասնակցեն եւ 100-ից աւելի անդամներ ունենանք։ Ուստի ցանկալի էր, որ այդ մասին օր առաջ հոգ տարվէր»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Թէ որքան մեծ է դեռ եւս կաթօլիկ հո- գեւորականութեան ազդեցութիւնը Իտալիա- յում, երեւում է նրանից, որ Fanfulla» լրագրի ասելով, իտալական կառավարութիւնը մտա- ծում է յետ վերցնել ապահարզանի օրինագիծը, որ այնպիսի անսպասելի դիմադրութեան հան- դիպեց երկրի մէջ եւ որին պատգամաւորների ժողովում, հաւանականօրէն, սպառնում է չատ ցաւալի վախճան։ Իր նախանձը քօղարկելու հա- մար մինիստրութիւնը դիմել է իտալական նը- չանաւոր իրաւագէտներին։ Պատասխաններ ստացված են դեռ եւս ոչ բոլոր իրաւագէտնե- րից։ Բայց եւ այնպէս այն կարծիքները, որոնք ստացված են մինչեւ հիմա, ինչպէս որ կարելի էր նախատեսել, աննպաստ են յիշված օրինա- գծի համար։

—Պրետօրիայից հաղորդում են «Լաֆանի գոր- ծակալութեան», թէ խաղաղութեան բանակ- ցութիւնների մասին իսկապէս մինչեւ հիմա ոչինչ դրականապէս յայտնի չէ։ Դէվէտ չարու- նակում է Օրանժեան հանրապետութեան զա- նազան տեղերում խորհրդակցել նշանաւոր բօէր- ների հետ։ Վէրէնինգէնում խփված են մի քա- նի վրաններ, որոնց մէջ պէտք է ապրեն խոր- հրդակցութեան մասնակցողները։ Մի եւ նոյն գործակալութեանը հաղորդում են Ամստերդա- մից, թէ բօէրական զօրապետների անձնական բարեկամներից մէկը, որ եկել է Ամստերդամ հարաւային Աֆրիկայից, պնդում է, թէ բոլո- րովին անկարելի է գալ այնպիսի համաձայնու- թեան, որ հաւասարապէս բաւարարութիւն տար թէ Անգլիային եւ թէ բօէրներին։ Ոչ ա- ռաջինը եւ ոչ վերջինները չեն կամենում հրա- ժարվել իրանց գլխաւոր պահանջներից. բօէր- ները չեն ցանկանում զոհել իրանց անկախու- թիւնը, իսկ Անգլիան չէ դադարում այդ զոհը պահանջելուց։ Խաղաղութեան կապելու այն բոլոր լուրերին, որոնք տարածված են Եւրօպայում, «Լաֆանի գործակալութեան» ասելով, պէտք է չատ զգոյշ վերաբերվել։

—Ինչպէս յայտնի է, Կուբա կղզին, վերջ ի վերջոյ, համաձայն նրա ազգաբնակութեան ցան- կութեան, ստացաւ հանրապետական կառավա- րութիւն։ Մօտ օրերումս, արտասահմանեան լրագիրների ասելով, բացվեցին Կուբայի հան- րապետութեան պատգամաւորական երկու ժո- ղովները, որոնցից առաջինը, սենատը, բաղկա- ցած կը լինի 24 սենատօրներից, իսկ երկրորդը՝ 63 պատգամաւորներից։ Բանալով այդ ժողով- ները՝ Միացեալ-Նահանգներից նշանակված գե- ներալ-նահանգապետ Վուդ յայտնեց, թէ առ այժմ ժողովները չեն ունենայ օրէնսդրական ի- րաւունքներ, մինչեւ որ կատարվեն բոլոր ձեւա- կանութիւնները եւ կղզու վարչութիւնը յանձն- վի հանրապետական նոր կառավարութեան։ Նոր հանրապետութեան նախագահ Էստրադա Պալմային բնակիչները ջերմագին ցոյցեր են ա- նում եւ այդ ցոյցերը թոյլ են տալիս կարծե- լու, որ կուբացիների զգացմունքներն այժմ դէպի իրանց նախկին թշնամի Սպանիան բա- րեկամական են եւ ընդհակառակը՝ դէպի նախ- կին բարեկամ Միացեալ-Նահանգները թշնամա- կան։

—Ցայտնի քիմիկոս եւ հիւսիսափայլի հետա- զօտող պրօֆէսօր Բիրկէլեանդ հնարել է էլէքտ- րօ-մագնիսային մի թնդանօթ, որ այժմ փոր- ձերի է ենթարկվում Բերլինում։ Զինուորա- կան թերթերը մեծ գովասանքով են խօսում այդ նոր գիւտի մասին եւ ասում են, որ եթէ նոր թնդանօթի վրա դրված յոյսերը արդարա- նան, այդ դէպքում նոր գիւտը այնպիսի յե- ղափոխութիւն առաջ կը բերէ պատերազմա- կան գործում, ինչպէս նախընթաց նշանաւոր գիւտերը։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ Ա Ն Ր Ա Ն Կ Ա Ր

—

Լրագիրները ձեզ տեղեկութիւն տուին այն նոր տեսակի թատրոնի մասին, որ անցեալ չա- բաթ, իբրեւ հիւր, այցելութիւն էր արել Բագու քաղաքին, իսկ ամբողջ վերջին չաբաթը բարե- հաճել էր հիւր մնալ մեր քաղաքում, Թիֆլիսում։

Այդ թատրօնը հանդէս եկաւ մի օտարոտի անունով։ Նա մկրտել էր իրան «Сверхъ-Театръ» անունով։

Ինչպէ՞ս թարգմանենք այդ անունը։

—Գեր-թատրօն, Արտա-թատրօն։

Ուրեմն սովորական թատրօնից վեր, կամ նրանից դուրս մի թատրօն։

Ներկայացումները տալուց չատ առաջ տրվել էին գրաւիչ յայտարարութիւններ, որոնք տպա- ւորութիւն գործեցին։

—Ներկայացումները կը չարունակվեն միայն վեց օր, բարբառում էին այդ յայտարարու- թիւնները։ Ներկայացումները կը սկսվեն երկու- չաբթի օր եւ կը վերջանան չաբաթ օր։

Ուրեմն չտապեցէք։

—Մի երկու պիեսների ներկայացմանը չը պէտք է վերցնել երեխաներին եւ ուսանող- ներին, զգուշացնում էին յայտարարութիւն- ները։

Ուրեմն կան արգելված պտղի մասին պարզ ակնարկներ։

Պէտք էր չտապել։

Եւ չտապեցին։

Շատերը չտապել էին մի անգամից տոմսակ- ներ գնելու բոլոր ներկայացումների համար, որ- պէս զի չը լինի թէ զրկվեն եզեմական դրախտի հաճոյքներից։

Եւ այդ արել էին դեռ ոչինչ չը տեսած, միայն յայտարարութիւնների ազդեցութեան տակ։

Այդ հանգամանքը չատ համապատասխան մի բան էր այն ներկայացումներին, որոնք տրվում էին գեր-թատրօնում կամ արտա-թատրօնում։

—Ի՞նչպէս, կը հարցնէք դուք։

—

Գնացի տեսայ այդ ներկայացումները։

Եւ դժգոհ մնացի։

Պիեսների մի մասը անմեղ բովանդակութիւն ունէր, միւսը նշանակված էր զգայական հե- տաքրքրութիւն չարժելու։

Միայն մի երկու դերասան խաղում էին հըմ- տութեամբ, նուրբ եւ սրամիտ կերպով, միւս- ները տուել էին դերերին կոպիտ, անճոռնի կլօունական ձեւ։

—Շատ փոշմանել ենք, որ գրաւվելով յայտա- րարութիւններից, գնել ենք տոմսակներ հետե- ւեալ օրերի համար, ասում էին չատերը։

—Ի՞նչ անհամ բաներ են, ասում էին մի քա- նիսը, դարդակ, անբովանդակ պիեսներ են, որոնք չատ չուտ յոգնեցնում են մարդու։

Եւ այցելուներից չատերը չէին սպասում մինչեւ ներկայացման վերջը եւ տուն էին գնում։

Զանազան խօսակցութիւններից եւ զրոյցնե- րից ինձ համար պարզվեց յամենայն դէպս մի բան։

Շատերը ձանձրանում էին անհամ եւ դատարկ բովանդակութիւնից։

Շատերը զզվում էին անվայել ակնարկներից եւ տեսարաններից։

Բայց մի բան գրաւիչ էր եւ հաչտեցնում էր մարդկանց այդ գեր-թատրօնի եւ արտա-թատ- րօնի հետ։

Դա պիեսների ծիծաղաչարժ լինելն էր։

—Մարդ մի կուչտ ծիծաղում է, ասում էին մի քանիսը։

—Լարված ջղերը հանգստանում են, ասում էին միւսները։

—Բայց չատ են դատարկ, չատ են անիմաստ, հակառակում էին դժգոհները, միթէ կարելի է ամբողջ երեկոյ, չարունակ վեց գործողութիւն լսել դատարկաբանութիւն եւ յաճախ անվայել ակնարկներ. ձանձրալի է։

—Այդ այդպէս է, առարկում էին ուրիչները, սակայն ո՞վ է մեղաւոր, որ այնպիսի պիեսներ չեն գրում, որոնք կարողանային լրջութեան հետ միասին եւ ծիծաղ յարուցանել։

—

Այն ծիծաղը, որ դրված էր Գեր կամ Ար- տա-թատրօնի պիեսների մէջ, մեծ մասամբ անառողջ, չինծու, արհեստական ծիծաղ էր։

Այդպիսի ծիծաղը միչտ առաջ է բերում հա- կառակ զգացմունք։ Ծիծաղից յետոյ դուք զգում էք զզուանք, յոգնածութիւն, կամ իս- կոյն մոռանում էք ձեր բոլոր տեսածը, իբր թէ ոչինչ չէք տեսել։

Մի անգամ, երկու անգամ կարող էք լսել այդպիսի պիեսներ եւ յետոյ այլ եւս չէք զգայ որ եւ է հաճոյք նրանց տեսնելու։

Մինչդեռ մեր կեանքը լի է այնպիսի երեւ- ոյթներով, որոնք ծիծաղելի են իրանց արտա- յայտութեամբ, բայց կրում են իրանց մէջ նիւթ լուրջ մտածմունքների համար։

Այդ երեւոյթները ձեզ կը ծիծաղեցնեն, բայց յետոյ ծիծաղը կը սառչի ձեր չրթունքների վրա, երբ դուք նրան վերլուծութեան կենթարկէք։

—

—Ի՞նչ է ծիծաղելին, կը հարցնէք դուք։

Այդ հարցին ես չեմ տայ այսօր լիակատար պատասխան։ Դրա մասին ես գրում եմ մի մանրամասն հետազօտութիւն, որ պէտք է ներկայացնեմ մրցանակի։

Այսօր այսքանս կասեմ, որ ծիծաղ յարուցա- նում է չատ անգամ այն, ինչ որ համապատաս- խան չէ բնական կարգին, կամ ընդունված ձեւին, ինչ որ օտարոտի է եւ անսովոր։

Օրինակներ։

Երբ որ մի փոքրիկ մանուկ հագնում է իր հօր վերարկուն եւ կրկնակօչիկները, դնում է գլխին հօր մեծ գդակը եւ ձեռքն առնելով նրա ձեռնափայտը՝ հպարտ-հպարտ ման է գալիս, նա ծիծաղ է յարուցանում։

Երբ որ դուք սխալմամբ պապիրօսը դնում էք ձեր բերանը ծխախոտի կողմից եւ վառում էք նրա խողովակի ծայրը—դա ծիծաղեցնում է։

Երբ դուք փոխանակ ձեր վերարկուի՝ հագ- նում էք ուրիչինը եւ փողոց դուրս գալիս—դա կարող է ծիծաղ յարուցանել։

Երբ որ բժիշկը մոռանում է իրան եւ զար- կերակը որոնում է ոտքում, նա ծիծաղելի է։

Երբ որ դուք գրաւվելով Գեր կամ Արտա- թատրօնի մասին յայտարարութիւնից գնում էք մի անգամից չատ տոմսակներ եւ յետոյ հիասա- թափվում էք, որովհետեւ չէք գտնում ձեր սպասածը—այդ հանգամանքը կարող է ծիծաղ չարժել։

Երբ որ մի փոքրիկ սկսնակ սկսում է ինքն իրան իշխան ճանաչել եւ զօրքայ հրա- մաններ արձակել, նա ծիծաղ է յարուցանում։

Երբ որ մի ուսուցիչ՞

—

Ուսուցիչ ասացի, միտքս եկան Երեւանի հռչակաւոր ուսուցիչները։

Նրանք իրանց անմահացրին միայն մի նամա- կով։

Մի փոքրիկ նամակով։

Դուք այդ կարդացած կը լինէք «Մշակի» երէկվայ համարում։

Այդ նամակը ահա այն նամակներիցն է, որ եւ ծիծաղեցնում է եւ տխրեցնում։

Նամակը ծիծաղելի է, գրողները ծիծաղելի դրութեան մէջ են։

Բայց մի եւ նոյն ժամանակ տխուր է այդ նամակը եւ նրա գրողները թշուառ վիճակի մէջ են։

Եթէ այդ ուսուցիչների աչակերտները գրած լինէին մի այդպիսի նամակ, այն ժամանակ ու- սուցիչները պէտք է մ ի ա ւ ո ր ն ե ր չարած լի- նէին եւ փոքր ինչ էլ մտածէին նրանց բարո- յականի մասին։

—Լեթված աչակերտներ են, կամ ինչպէս մի ժամանակ Էջմիածնում գրում էին՝ լպիրշ, ժպիրհ եւ խիստակ։

Բայց դրանք աչակերտներ չեն։ Այլ ուսու- ցիչներ։

Ուսուցիչներ, որոնցից ձուկ են խնդրում, իսկ նրանք տալիս են օձ։

Դրանք էլ Գեր-ուսուցիչներ կամ Արտա-ու- սուցիչներ են։

Ժամանակի ծնունդ, մօդայի ապրանք։

Եւ ծիծաղելի է եւ տխուր։

—

Ես չեմ մոռանում մի Գեր-քարոզ, որ Մեծ- պասի ժամանակ ասվեց Թիֆլիսի Շամքոռեցոց եկեղեցում։

Քարոզիչ քահանան պատմեց հետեւեալը։ «Մի աչխարհական մարդ սպանել է միւսին եւ նրան կտոր-կտոր արել։ Եկել է մի քահանայ, հաւաքել այդ սպանվածի մարմնի մասերը, կանոնաւոր տեղաւորել նրանց եւ յետոյ խաչակնքել։ Մե- ռելը կենդանացել է»։

Ծխականները չատ ուրախացել են, որ քա- հանան այդ տեսակ բժշկութիւններ կարող է գործել եւ վճռել են այնուհետեւ այլ եւս բժշկի չը դիմել, այլ միչտ իրանց քահանային։

—Էժան էլ կու պրծնինք ու մէկ էլ վուր նրա լիզուն լաւ հասկանում ինք։

Պէտք է խոստովանել, որ տէր հայրը ժողո- վրդի հետ խօսում է հասկանալի ոճով, Հաւ- լաբարի բարբառով։ Ճչմարիտ է, նրա քարոզ- ներից մէկը լաւ չէր հասկացել մի հարս ու կուել էր իր սկեսրոջ հետ, բայց տէրտէրը հետեւեալ քարոզում կչտամբեց այդ հարսին անհասկացողութեան համար։

—Այ, էտէնց բանիր պիտի միզ քարոզին, վուր արթմրթին մխիթարվի. մարդը կտուր- կտուր է էլի ու տէրտէրը նրան մէքաչ ծաղի նման կանգնեցնում է։

Ես ուզում եմ ծանօթանալ այդ նշանաւոր գեր-տէրտէրի հետ եւ տեսնել արդեօք կարօղ կը լինի նա Երեւանի եւ ուրիչ տեղերի մե- ռած կտորներից մի կենդանի մարմին գոյացնել։

Գեր թատրօն, գեր-ուսուցիչ, գեր-տէրտէր, գեր-քարոզ...

Ծիծաղը սառչում է մեր չրթունքների վրա։

Մենք կարող էինք ամբողջ թերթեր լցնել գեր-գործողներով եւ գեր-երեւոյթներով։

Դիտեցէք ձեր չուրջը։

Վրձին

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

3 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Այսօր Մեծ Իշխան Սերգի Ալէքսանդրովիչ եւ Մեծ Իշխանուհի Ելիսաւետա Ֆէօդորովնա ժամանեցին Պետերբուրգ եւ գնա- ցին Ցարսկոե-Սելօ։

ՐԻՎԷԼ։ Քաղաքային դումայի նախագահ Լու-

բէի ընդունելութեան համար որոշեց 3500 րուբլի։

ՍՈՒԽՈՒՄ։ Կլիմայական կայարանի բացումը Գագրիում կարելի է սպասել առաջիկայ յունիսի վերջին։

ՎԻԲՈՐԳ։ Այրւեցին 14 տներ Րայվօլ գիւղում։

ՏԱՄԲՕՎ։ Այսօր բարեհաճեց ժամանել Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլաեվիչ եւ պահեստի հեծելազօր գնդերը տեսնելուց յետոյ բարեհաճեց ճանապարհ ընկնել Կիրսանօվ։

ՊԱՐԻԶ։ Նախագահ Լուբէի Ռուսաստան ճանապարհ ընկնելը ոգեւորված արտայայտութիւններ է առաջացնում Կորսիկայում. Այաչչիօի եւ ուրիշ քաղաքների խորհուրդները Լուբէին հեռագիրներ ուղարկեցին. հասարակական շինութիւնները զարդարված են դրօշակներով։

ՎԻՍԲԱԴԷՆ։ Կայսրը հեռագրեց Րուզվէլտին. «Ի յիշատակ պրինց Հէնրիխին ցոյց տուած ընդունելութեան, ես վճռեցի առաջարկել Ամէրիկային Ֆրիդրիխ Մեծի արձանը Վաշինգտօնում կանգնեցնելու համար։ Րուզվէլտ պատասխանեց շնորհակալութեամբ եւ յայտնեց, որ կը ներկայացնէ առաջարկութիւնը կօնգրէսին եւ որ ամէրիկական ժողովուրդը մեծ գոհունակութեամբ կը տեսնէ մայրաքաղաքում մեծ թագաւորի արձանը։

ՊԱՐԻԶ։ «Revue d'armée»-ի խմբագիր վիկօնտ Կիւվէրվիլ կը գնայ Պետերբուրգ կիրակի աւտօմօբիլով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Կարմիր Խաչի 7-դ միջազգային կօնգրէսի կարգադրիչ բիւրօի հրաւէրով, այսօր տեղի ունեցաւ Պետերբուրգի մամուլի ներկայացուցիչների խորհրդակցութիւնը կօնգրէսում։ Բիւրօ մտան պաշտօնական «Русск. Медицинскій Вѣстникъ», «Journal de St. Petersbourg»-ի, մայրաքաղաքի գերմանական լրագիրների, «Новое Время»-ի, «Новости»-ի, «Бирж. Вѣд.»-ի, «С.-Петерб. Вѣд.»-ի, «Петер. Газета»-ի, «Петер. Листокъ»-ի, «Труд. Помощ»-ի եւ «Ռուսաց Հեռագրական գործակալութեան» ներկայացուցիչները։ Բիւրօի նախագահ ընտրվեց Ս. Ն. Սիրոմեատնիկօվ, գործավար— Ի. Ն. Պօրօզին. կօնգրէսի բիւլլետէնների խմբագիրներ Ա. Լէէման եւ Սիրոմեատնիկօվ։

4 մայիսի

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Ֆրանսիական նաւատօրմը նախագահ Լուբէով անցաւ երեկոյեան 6 ժամ 15 րօպէին Խանտօխօլմ փարոսի մօտով, Իւտլանդիայի արեւմտեան ափի մօտ։

ՐԻԱԶԱՆ։ Նահանգական դատարանը երեք տարով բերդարգելութեան դատապարտեց Զվեագինին, որը այցելում էր կուսանոցները խաբէութեամբ փողեր ստանալու համար։ Զվեագին առաջ դատի է ենթարկված եղել խաբեբայութեան համար հինգ նահանգական դատարաններում։

ՄՕՍԿՎԱ։ Խլուդօվի կալուածքների հողաբաժինները չէրնօմօրեան ծովափի վրա աճուրդի ժամանակ բոլորը ծախվել են։—Ֆրանսիական ժուռնալիստներին հիւրասիրելու համար կազմված կօմիտետի այսօրվայ նիստում վճռվեց դիմաւորել նրանց Կլին կայարանում։ Երեկոյեան ճաշ կը լինի. հետեւեալ օրը—բաուտ գրականգեղարուեստական կրուժօկում։

ԴՎԻՆՍԿ։ Բարեգործական երեկոյթը տուեց արդիւնք ի նպաստ Շամախու եւ Բօբրոյսկի 1431 ր. 21 կօպէկ։

ԽԷՐՍՕՆ։ Մայիսի 2-ին դուման, երկիւղածութեամբ, յոտնկայս, լսեց Բարձրագոյն րէզօլիւցիան.—«Կ ա ր դ ա ց ի գոհունակութեամբ»— ներքին գործերի մինիստրի այն զեկուցման վրա, որ նա դրել էր առոտս Նորին Մեծութեան Խէրսօնի քաղաքացիների անսահման հաւատարմութեան եւ շնորհակալութեան զգացմունքները, որ բաղդաւորվել էր Արքայական շնորհից։—Կառուցված է ծովային ջրանցք, որ բացել է այժմ Դնէպրը օտար պետութիւնների առեւտրական նաւատօրմի նաւերի համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Правительственный Вѣстникъ» լրագրում տպված է Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնայի Բարձրագոյն հրովարտակը յանուն բարոնուհի Ֆրէդէրիկսի, Կարմիր Խաչի ընկերութեան հիմնադրութեան 35-ամեակի առիթով, շնորհելով նրան Կարմիր Խաչի առաջին աստիճանի նշանը։

Ապրիլի 26-ին Պետերբուրգի զինւորական դատարանը, քննելով Ստեպան Վալերիանօվ Բալմաշօվի գործը, որը մեղադրվում էր ներքին գործերի մինիստր Սիպեագինին նախամտածած կերպով սպանելու համար, դատապարտեց նրան բոլոր իրաւունքներից զրկելուն եւ մահվան պատժի՝ կախաղան հանելով։ Մայիսի 3-ին դատավճիռը արդէն կատարված է։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

4 մայիսի

Պետական 4% րենտան	—	$96^3/_4$	»
I Խաղար. տոմսերը	$475^1/_2$	—	»
II » »	364	—	»
III » »	$294^3/_4$	—	»
Թիֆլիսի քաղաք. Կրեդիտ. Ընկ.	$88^5/_8$	—	»
Բագուի » » »	—	—	»
Թիֆլիսի հող. բանկի 5%	$89^3/_4$	—	»
» » » $4^1/_2$%	—	—	»
Բագուի Նաւթ. Ընկ.	438	—	»
Կասպիական Ընկ.	—	—	»
Մանթաշեան եւ Ընկ.	160	—	»

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎՐԱՑ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԹԱՏՐՕՆ

Կիրակի, մայիսի 5-ին

Վ. ՄԻՐԶՕՅԵԱՆԸ

Մասնակցութեամբ պ. ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ եւ բարեհաճ մասնակցութեամբ տ.տ. Մէլիքեանի, Մատինեանի. օր.օր. Վարդուհու, Գուլազեանի. պ.պ. Տէր-Դաւթեանի, Յարութիւնեանի, Գնունու եւ Երիցեանի։

Կը ներկայացնէ

I

ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ ԴԷԲՔԻՍ

Վօդվիլ 1 գործող. Թարգմ. Ի. Ալիխանեանի

II

ԽԱՆՈՒՄ

Կօմեդիա 3 գործող. հեղ. Ցագարելլի, Թարգմ. Արաքսեանի։

Սկիզբն է $8^1/_2$ ժամին երեկոյեան
Տեղերի գները սովորական է։

ՀԱՐՈՒԵՑԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ

ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑԻ

ԶԷՅԹՈՒՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՒՇԻՐՈՒՄ

(Հիմնված 25 տարուց ի վեր)

Հաղորդում է մանրամասն տեղեկութիւններ Պարսից ծոցի առեւտուրի մասին, ունի ներկայացուցիչներ հարաւային Պարսկաստանի նշանաւոր կենտրօններում, ընդունում է յանձնարարութիւններ, գնում եւ վաճառում է ապրանքներ, փոխադրում է Եւրոպայից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Եւրոպա, դիւրամատչելի պայմաններով.—Հասցէն. Zeytoon C. G. Buchire Persian-Gulf. 3—100

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԵՏՐՈՍ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

լուսատիպ պատկերը

Գինն է 25 կոպ.

Վաճառվում է «Գուտտենբէրգ» գրախանութում եւ հրատարակչի մօտ. գումարով ցանկացողներին գիջումն կը լինի եւ ճանապարհածախս չեն վճարի։ Դիմել՝ Тифлисъ, Троицкая ул., № 11. С. Согомонянцу.

2—3

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Երեքշաբթի, մայիսի 7-ին, հայոց խմբի դերասան

Օ. ԱԲԵԼԵԱՆԸ

Մասնակցութեամբ օր. Ա. Խիթարեանի. բարեհաճ մասնակցութեամբ իշխ. Ս. Վ. Արղութեանի, Մ. Յ. Մէլիք-Կարագեօզեանի, Վ. Տ. Խանդամիրեանի, Ն. Լ. Օհանեանի. պ.պ. Մ. Ն. Աթաբէգեանի, Ա. Յ. Խատիսեանի, Ա. Յ. Մինասեանի, Ա. Մ. Շիրվանզադէի եւ Ա. Ս. Զըմըշկեանի

Կ ը ն ե ր կ ա յ ա ց ն է

ԵՒԳԻՆԷ

Դրամա 3 արար. հեղ. Ա. Մ. Շիրվանզադէի։

Սկիզբն է $8^1/_2$ ժամին։

Տոմսակները վաճառվում են կասսայում։

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

ԳԷՈՐԳ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Նախկին տարիների նման, այս տարի եւս կընդունի հիւանդներ Կովկասեան հանքային ջրերում (Եսսէնտուկիում)։ 3—10

Պերլին հաստատված պրոֆէսօր Հրանդ Անդրէասեան, մեքենագէտ-ճարտարագէտ, պատրաստ է՝ փոքր փոխարինութեամբ ամեն տեսակ թեխնիքական տեղեկութիւններ հաղորդել իրեն դիմողներուն. կընդունի յանձնարարութիւններ եւ փոխանորդութիւններ. միջնորդել գերմանական ֆաբրիքներու մօտ, եւ աժան, լաւ, ու նպատակայարմար մեքենաներ ու էլեքտրական կազմածներ հայթայթել։ Ցանկացողներ պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին.

Herrn Ingenieur H. Antréasian. Berlin N. 65. Rudenarderstrs. 23/30.

ԳՈՒՏՏԷՆԲԷՐԳ

գրախանութում վաճառվում է

«Նամակներ առ Նորապսակ ամուսինս» 80 կ.
«Առձեռն Նամականի», Ս. Գաբամաճեանի 70 կ.
«Արական սեռին յատուկ խորհրդատու», պրոֆ. Ալբրէխտի 40 կ.
«Գաղտնիք բնութեան», Ա. Հայկունու 50 կ.
«Գեթսեմանք երիտասարդաց», » 50 կ.
«Խաչակիր մանուկներ», Թարգմ. Կ. Մարտիրոսեանի 20 կ.
«Տան պատուիրան», Ս. ք. Սահակեանի 50 կ.
«Գործք Առաքելոց», » » 40 կ.
«Ռոստոմ եւ Սալման», Գ. Բալասեանի 25 կ.
«Սպանուած աղաւնի», Նարդոսի 30 կ.
«Շամախու աւէտը» 20 կ.
«Տիգրօնի կալանաւորը», Պ. Մռճռեանի 15 կ.
«Սրտի վէրքերը» » » 10 կ.
«Ի՞նչ է երջանկութիւն», Տօլստոյի 5 կ.
«Կիլիկիա», հրատ. «Արաքսի» 1 ր. 25 կ.
«Գիւղի այրին», Յ. քահ. Ծուղուրեանի 15 կ.
«Աղքատի հալը» » » » 25 կ.
«Սիինգ հովուական», Ղ. Աղայեանի 20 կ.
«Ժլատ Պրուշը», Դիկենսի 15 կ.
Բժ. Ա. Բուդաղեանի աշխատութիւնները 1 ր. 65 կ.
«Ոգելից ըմպելիքների վնասը», Մէլիք-Շահնազարեանի 10 կ.
«Ծխախոտը եւ իր վնասը», Մէլ.-Շահն. 10 կ.
«Սահակ Պարթեւ», Թոփչեանի 5 կ.
«Ֆաուստ», Բարխուդարեանի 2 ր.
«Բանաստեղծութիւններ», Բարխուդարեանի 1 ր.
«Էմմա», վէպ Փափազեանի 1 ր.
«Նորեկ», վէպ Բաքկէնցի 70 կ.
«Կապիտանի աղջիկը», Պուշկինի 30 կ.
«Գաբօի ընտանիքը», վէպ Լումայի 60 կ։
«Պարթեւները Պարսկաստանում», Քարամեանի 35 կ.
«Ի՞նչ է կանանց նպատակը» 30 կ.
«Զգաստութիւն երիտասարդներին 20 կ.
«Չարլզ Դարվին», Ր. Ս. Տէր-Գասպարեանի 25 կ.
«Կանանց ներկայ դրութեան մասին», Թ. Կասեան 15 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ „Гуттенбергъ", Лорисъ-Меликовская ул.; № 11.

1—3

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ ներկայ մայիս ամսի 15-ին, երեկոյեան 8 ժամին, հոգաբարձական ժողովում նշանակված է աճուրդ մոմավաճառութեան։ Պայմանները կարելի է կարդալ հոգաբարձական դիւանատանը ամենայն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերից, ցերեկվայ ժամի 10—1։ 1—3

Թիֆլիսի Առեւտրական Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը

սրանով հրաւիրում է պ.պ. փայատէրերին տարեկան երկրորդ ընդհանուր ժողովի, որ տեղի է ունենալու շաբաթ, մայիսի 11-ին, երեկոյեան 8 ժամին, ապրիլի 28-ին չը կայացած ժողովի փոխարէն, Վարչութեան շինութեան մէջ, Երեւանեան հրապարակ, տ. Խարազովայի։

Զբաղման առարկաներն են՝

1) Հաշւի եւ բալանսի քննութիւնը եւ հաստատութիւնը անցեալ 1901 թւի։
2) Ծախսերի նախահաշիւը եւ գործողութիւնների պլանը ներկայ տարվայ։
3) Վերստուգող յանձնաժողովի անդամների ընտրութիւնը։
4) Ներկայ ընկերութիւնից վերակազմվող Թիֆլիսի Առեւտրական Նաւթարդիւնաբերական Ակցիօներական ընկերութեան կանոնադրութեան նախագիծը։

Մի եւ նոյն ժամանակ Վարչութիւնը յիշեցնում է. 1) որ հաւատարմաթղթերը պէտք է ներկայացնվեն Վարչութեանը ոչ ուշ, քան երեք օր առաջ ժողովից, համաձայն Ընկերութեան դաշնագրի 24-րդ կէտի, 2) որ սկզբնական անդորրագրերի մէկ սեփականատէրից միւսին տալը պէտք է կատարվի ամեն բանով համաձայն Ընկերութեան դաշնագրի 8-րդ կէտի։

Ապրիլի 28-ի համար տուած հաւատարմաթղթերը պէտք է վերանորոգված լինեն։

(4, 5, 7) 2—3

ПЕРЕЦЪ
ЧЕРНЫЙ и БѢЛЫЙ,
МОЛОТЫЙ, ВЪ ЖЕСТЯНКАХЪ СЪ ПРОСѢИВАЮЩЕЙ КРЫШКОЙ, А ТАКЖЕ ВЪ ГРАНЕНЫХЪ ФЛАКОНАХЪ ДЛЯ СТОЛА, РАЗМОЛА НА ФАБРИКѢ.
Т-ва „Р. КЁЛЕРЪ и К° въ Москвѣ"
ИМѢЕТСЯ ВЪ ПРОДАЖѢ ВЕЗДѢ У ВСѢХЪ ЗНАЧИТЕЛЬНЫХЪ ТОРГОВЦЕВЪ.
Подмѣси къ молотому перцу,—такое обычное явленіе и настолько перешли границы, что готовый молотый перецъ часто продается дешевле немолотаго, цѣльнаго. Ярлыкъ-же Т-ва Р. Кёлеръ и К°, какъ извѣстно всѣмъ, служитъ вѣрнымъ ручательствомъ въ неподдѣльности товара.
Равнымъ образомъ всѣ другія ПРЯНОСТИ и приправы для стола и кухни, носящія ярлыкъ и торговую марку Т-ва, представляютъ собою лучшіе изъ имѣющихся въ торговлѣ сортовъ.

1877 թ. 1882 թ. 1886 թ. 1896 թ.

Պ. Ա. Սմիրնօվի Ընկերութիւնը Մօսկվայում

հաղորդում է ի տեղեկութիւն իր յարգելի գնողների, որ բարձր յատկութեան ՍԵՂԱՆԻ ԳԻՆԻ, Կովկասեան բնական ԿՕՆԵԱԿ, օղիներ եւ լիկեօրներ կարելի է գնել բոլոր խանութներում, իսկ մեծ քանակութիւններով, Մ օ ս կ վ ա յ ի գ ն ե ր ո վ, աւելացնելով միայն ճանապարհածախսը— Ե Ղ Բ. Ա Գ Ր Ի Ա Ն Ն Ե Ր Ի պահեստից, Բագւում, Քալանթարօվի պասաժում։

Պարսկաստանի բոլոր քաղաքների համար յիշեալ ապրանքները ուղարկվում են ակցիզը դուրս եկած։

(Կ. Հ.) 12—20

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ"

ԿՕՆՖԷՏԻ ԵՒ ՇՕԿՕԼԱԴԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Կովկասեան գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում մեր պատրաստած ապրանքները ալ ժանացան— Կովկասում կօնֆէտի արդիւնաբերութեան

ՄԻԱԿ ՄԵԾ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՄԵԴԱԼԻ

Առանձնապէս յանձնարարում ենք. ՌԱՀԱԹ-ԼՕԽՈՒՄ, Կարամէլ «ԻՒԲԻԼԷՅՆԱՅԱ» եւ առհասարակ բարձր յատկութեան կարամէլներ մրգեղէնով։

Գործարանում աշխատում են մայրաքաղաքի նշանաւոր վարպետներ։

Պատուէրներով դիմել. Թիֆլիս, Պավլօվսկայա փողոց, սեփական տուն

Գործարանի հեռախօս № 362, գործարանական խանութինը № 772։

44—100 (Կ.Կ.)